

Új, fiatalabb erőket kell felkutatnunk s bevonnunk. Meg kell vizsgálni, milyen szükségleteket tárnak fel, milyen lehelőségeket kínálnak a világban (népünk életében s az emigráció helyzetében is) bekövetkezett változások. Nyilvánvaló, hogy tevékenységünk a jövőben főként a környékbeli államok kisebbségi magyarságának gondjaira szorítkozik. Számomra az is nyilvánvaló, hogy továbbra is kapcsolatban kell lennünk a Magyarok Világszövetségével, hangsúlyozva, hogy mi *szakmai* feladatokat látunk el. A fő és elérendő cél persze a minél teljesebb önállóság volna, ennek pontos megfogalmazására azonban ma még aligha vállalkozhatunk. De a vélemények kinyilvánításának, megvitatásának már itt az ideje.

Budapest, 1992. augusztus 10.

Dobos László

A magyar nemzettudat az ezredfordulón

A Magyarok Világtalálkozója nagy programsorozatának az Anyanyelvi Konferencia az első állomása, mondhatnánk azt is, mi vagyunk a kapunyitók, mi vagyunk a nyitány. Az elmúlt hetekben és hónapokban a magyarságról új fogalmak alakultak, s kerültek a köztudatba. Már beszélünk az egyetemes magyarságról, a világmagyarságról, a világ szórvány- és szigetmagyarságáról, a Kárpát-medence magyarságáról. A határon kívüli kisebbségeket nem nemzetiségként, hanem nemzeti kisebbségként, utóbb nemzetrészként nevezzük meg.

Beszélünk magyarságlétről s a magyarságlét stratégiájáról.

Igen, elmozdult az idő, elmozdultunk évtizedek kényszerű vesztegléseiből, fogságaiból, a szétszórtság helyzeteit és állapotait jelző szavak és fogalmak helyébe gyűjtőmeghatározások, összesítő fogalmak lépnek. A szellemi és politikai mozgást élénken követi a nyelv is.

Jellemezhetnénk e helyzetet az egyszerű számtani műveletek nyelvén is: az évtizedekig tartó végtelen osztások és kivonások után — összeadás. Élők és holtak neveinek összeadása. A veszteséglisták, a nemzeti névsorolvasás, a nemzeti népszámlálás — ahogy csaták utónapjaiban.

Nyolcvankilenc nyarán a kecskeméti Anyanyelvi Konferencián a magyarságlét jövőjén tűnődve az egymáshoz közelítést, az integrálódást próbáltuk programmá fogalmazni. Négy év múltán elmondhatjuk: a diktatúrák bukása után, ma már az erősebb kötések, a megalapozottabb kötődések, a szorosabb kapcsolatok, a természetes szövetségek alakításának

napjait éljük. Galilei szavaival, amelyet mi Jókai legendás híró regényének címe után ismerünk, mondhatnánk: Eppur si muove, És mégis mozog a föld.

Az elmúlt hetekben a magyar sajtó hasábjain számos jeles személyiség mondott véleményt egy témáról: Magyarság az ezredfordulón. Megközelítően ez lesz az alaptétel az Esztergomi Anyanyelvi Konferenciának is: magyar nemzettudat az ezredfordulón. Bölcsüket és az egyszerű értelmet egyaránt gondolkodásra készítő mondat. Magyar tájakon mondva, s magyar pódiumokon ismételve, első hallásra biblikusan hangzik.

Az ezredforduló... A magyar történelem nagy visszapillantó tükre; ez a tükör csábítóan vonzó, s ugyanakkor kényszerítő erő is. Az ezredforduló, alig néhány év, mégis a jövő, a jövő ideje.

A mai civilizáció egyik meghatározó ismérve az utazás, máshová menni, máshol lenni, látni, amit még nem láttunk, ismerni, amit még nem tudunk. A Magyarország határain kívül élő magyarság nagy része gondolatban, szimbolikusan vagy valósan útban van a szülőföld, a nyelvi, a szellemi haza felé. Igen, a nagy magyar történelmi utazás idejét éljük.

Utazás a jövő felé, a történelem visszapillantó tükrében.

Útban van maga Magyarország is, önmaga belső igazságait; belső törvényeit keresendő.

Magyar nemzeti tudat az ezredfordulón. Innen nézve meg lehet-e határozni? Teljes hitelességgel nehéz. Jóslásokba bocsátkozni felelőtlenség. Mert minden, ami várható, számos feltétel függvénye. Talán e nagy történelmi utazás meghatározó irányait és erőit vehetjük számba.

Ezredforduló és visszapillantó tükör.

A történelem bizonyítja, s mi szinte teljes életünkkel éreztük: Mohács, tehát 1526 óta, szinte az utolsó szovjet katona kivonulásáig nem volt szabad akarátú magyar állam. Politikai és hatalmi érdekszférák függvénye, birodalmi imperializmusok albérlete az ország. Együtt kellett élni törökkel, Habsburggal, oroszral — hódolni és utánozni.

S nem sikerültek a kitörések sem. Nincs vagy alig van történelmi sikerélményünk. Hűség, árulás, mártíromság, lázadás, elhurcolás, száműzetés, hősiesség — van példa mindenre történelmünkben. S minden, jó és rossz, magas érzelmi fokon — akár a szerelem és a gyűlölet. Viszont történelmünknek van más üzenete is: olykori hitványságaink ellenére is, a legmélyebb pontokról is volt felemelkedés, mindig volt folytatás, mindig voltak, akik vállalták a továbbmondás életveszélyét, a megtartás terhét.

Az elmúlt félévszázad újraörvénylette előző történelmünk minden átkát: a háborúkat, a háborúk utáni megveretéseket, a meneküléseket, az erőszak uralmát, szétszórtságunkat, szembeszegülő ellenállásainkat s örökös újraindulásainkat...

Nem egyedi magyar sors ez, hiszen sem a szlovákok, sem a csehek, sem a horvátok, sem az ukránok — és a példák, sajnós, folytathatók — nem nevezhetők a história kegyeltjeinek. Átérezve a más fájdalmakat, tudjuk azonban azt is, hogy saját bajainkat, önnön gondjainkat, ha mi nem mondjuk ki — senki helyettünk el nem mondhatja. Így volt ez tegnap, így van ma, és a jövő sem kecsegtet mással.

Kelet-Közép-Európa térségein a pártállam-rendszerek megverten süllyednek el. Külsőségeikben persze gyorsabban, mint az emberi lélekben. Idegeinkben a jelen és a múlt még egymásba kuszálódik, tudatunk kettős, érzelmeink megsarcoltak, új és más szerepeket keresünk. Egyik lábunkkal még a vízvázaló vizében állunk. S a rendszerváltás árnyékai: az új önzések, a hitet váltók hosszú sora, a felelősség lemosása testünk rejtett részeiről is, ártatlanságunk bizonygatása. Pedig milliók békéltek meg a hatalommal, s érdekeink arányában szövetséget is kötöttünk vele. Sajnos az erőszak-hatalom tömegeket formált és formálhatott a maga képére.

Ki meri ma vállalni, hogy barátja volt a császár?

S a sok kis császár barátja?

S ki lehet ma bíró? Ki alkalmas a Bűn, a bűnrészesség megállapítására? Hisz megéltük mindnyájan: a hatalom komplexuma az ember nagy szenvedélyei — a szerelem, a szabadság — mellé magasodott. A képmutatások, az önfelmentések helyett és mellett feltámad-e a lelkiismeret? Az a vékony palló, amely útja lehet a magunkkal való szembenézésnek?

S milyen ember maradt ránk a rendszerváltás után?

A kevés ellenálló, a kevés ellenzéki. S ezen túl az érzelmileg sokszorosan megsarcolt ember. Megsarcolták a vallás érzését, a nemzeti érzést, s megsarcolták sorsunkat, saját történelmünket. Lojalitást követelt a hatalom, odaadó érzést, hízélgést, alattvalói készséget.

S nemzetiségi térfélen? Ugyanezt, s még ennél is többet: alattvalói szellem, nemzetiségi kód, kényszeredett lélek. Ez volt a test fáradt izzadmánya, az évtizedekig tartó meghajlás eredménye.

Az ezredforduló, a jövő, s történelmünk visszapillantó tükre. Sorstörténelmünkkel állunk e tükörben. Szinte mindenki a maga tarisznyáját cipeli, ezt tartja fontosnak, elsőrendűnek, a saját életének megkárosítását. S ha mindenki mondani kezdené egyszerre: panaszok tengere.

Sorstörténelmeinknek kevesebb a szépségük, dicsekednivalójuk mint a terhük. A szinte minden földrészén élő magyarok bibliai nagykönyvbe írhatnák életük hányattatásait. A magyar rossz napokat: a zsidó-magyar hidegnapokat, a szlovák-magyar hidegnapokat, a román-magyar hidegnapokat, a szerb-magyar hidegnapokat. Sorstörténelmeinkben nagy a magunkkal hozott teher. Panaszokkal túlsúlyos egyéni sorsunk, károsításokkal

terhes nemzeti életünk is. Ilyen az összmagyarság közérzete is, károsításokkal túlterhelt.

Kárpát-medencei sorstörténelmünkben jelen van a brutális erőszak. Brutális szétszórtságunk magával hozta egymástól való elidegenedésünket. Sorstörténelmeinket nézve egyszerre vagyunk azonosak, hasonlók és mások. A világmagyarság más-más társadalmak függvényében, más-más helyzetekben, más-más hőfokon élte meg a kényszer, a hazátlanság, a létküzdelem, a honvágy, a hazafiság, a szülőföld, a boldogulás és a sikertelenség érzéseit. Más-más helyzetekben éltük és éljük meg a halalomhoz való viszonyunkat: a szervilizmusokat, a lojalításokat, az asszimilációt, a rejtett s nyílt ellenállásokat.

A sorstörténelmeket hallgatva érzékelhetjük: hányféle határt, láthatót és láthatatlant húzott közénk az elmúlt idő? Mert más a jólét és más a szűkösség, más a gazdagság és a nincstelenség közérzete. Mert más a gazdag magyar és más a létminimum határán tengődő magyar közérzete. Más a világ szellemi csúcára ért magyar közérzete, és más a ma is életveszéllyel küzdő, ma is menekülő földönfutóé.

Sorstörténelmeinket hallgatva ügyeljünk arra is, hogy a megkárosítottak végtelen sorában saját igazságunkat ne nyilvánítsuk egyetlen igazsággá, mert egymás mellett haladó, s egymást kereső útjainkban nincs egyetlen igazság, emberi minősítéseinknek nem lehet egyetlen mértéke, s arra törekedjünk, hogy igazságunk ne követeljen kizárólagosságot.

Milyen lehet nemzettudatunk az ezredfordulón? Úgy érzem, sorstörténelmünk szálaiból szövődik majd. Ezer, százezer, megszámlálhatatlanul sok szálából sorstörténelmünknek.

A sorsában, életében megkárosított ember elégtételt kíván. Joggal. Nagy emberi megveréseknek és igazságtalanságoknak külső elégtételt szolgáltathat a jelen. Ám úgy érzem, ha furcsán hangzik is, hogy teljes elégtételt csak a jövő, a történelmek tanulságaiból, példájából ötvöződő jövő szolgáltathat.

A sorstörténelem a világmagyarság hatalmas szellemi, szakmai és erkölcsi értékének hordozója.

S mi, a jelen magyarjai mit tehetünk le az ezredforduló asztalára? A mai Magyarország az egyetemes magyarság gondolatát s a szellemi haza garancialevelét: minden magyarnak állampolgári jogot, s szabadjárású útlevelét.

S a világ sziget- és szóránymagyarsága? Világismeretségének eligazító, hasznosítható térképét.

A határon kívüli nemzeti kisebbségek? Az önvédelem reflexeinek, a megmaradás filozófiájának erkölcsi értelmezéseit.

Igen, megosztottságunk szűnni látszó idejében hatalmas történelmi kérdőjellel állunk szemben: terhes történelem- és sorsélményünket át tudjuk-e alakítani pozitív cselekvéssé, aktív szakmai és szellemi építkezéssé?

Milyen lesz nemzettudatunk az ezredfordulón? Egyértelmű megfogalmazására nem vállalkozom. Inkább csak érzem azokat a hajszalereket, amelyek a nemzeti lét ütőeréhez kapcsolódhatnak majdán, s reményei lehetnek egy aktív, teremtő nemzeti tudatnak:

- Először, az igazság érzése. Aki megélte az emberi rosszat, az most megismerheti az igazság erejét és értékét. A hosszú távú megalázottság vagy felmorzsolja az emberi lelket, vagy tartást és méltóságot alakít benne. A méltóságot küzdelemmel szerzett ember nem cselekedheti azt, amit csendőrei tettek vele.

- Az ezredforduló s a közeljövő reménye: a független ember, a kényszerkötelékeitől, a szocialista kollektívizmus uniformisától és illúziójától megszabadult ember.

- Remény és szükséglet a változni képes ember, a magyarság változáshoz, változásokhoz való alkalmazkodó képessége.

- Remény a számában is gyarapodó magyarság. A népességében fogyatkozó Magyarország a jövő visszahúzó tétele, a jövő tehertétele lehet.

- Remény a világnézetét, a hitét, vallását, istenét szabadon választható ember.

- Remény és szükséglet, hogy a kárpát-medencei magyarság az önrendelkezés elvét vallja, valósítsa meg állami és közösségi életének alakításában.

- Remény és szükséglet a világmagyarság szabadságérzése, szabadságléte, az átjárható határok s a határok nélküli lét.

- Remény és szükséglet, hogy Kelet-Közép-Európa térségein támadjanak ellenerői az asszimiláció ragadozó kapzsiságának s a nacionalizmus kizárólagosságának.

- Az autonóm polgár, igen, az ezredforduló közeljövőjének talán a legnagyobb reménye.

Nemzettudatunk az ezredfordulón?... Milyen lesz? Milyen lehet? Sok százból sodródó, hajszalerekből táplálkozó mozaikkép. De a közelgő ezredfordulónak van egy előkérdése: ki lesz holnap a magyar? Milyen holnap a magyar, itt és széles e világban?

A nemzettudat széles piros vonala az anyanyelv.

A magyar történelem, a magyar társadalom mozgását nyomon követi a nyelv. A nyelv veszélyeztetettsége, elszegényedése a társadalmi mozgás mélypontjainak, legyengüléseinek függvénye. A közösségi lét fölfelé ívelő mozgása, a gondolkodás nyíltsága, az egyéni és közösségi önkifejezés tiltások nélküli lehetősége a nyelv élenkülését, gazdagodó kivirágzását hozza.

Történelmi kényszereink közé tartozik, hogy a nyelvi imperializmus is sarcolta nyelvünket. Magyar nyelvünk más nyelvek árnyékában élt, más nyelvek ellenében kényszerült lenni és fejlődni. Előbb a latin, majd századokon át a német nyelv öröknek tűnő árnyéka. S az idegen dinasztiák. Megéltük a német nyelv divatját, megtapasztaltuk erőszakos vasmarkát is. A szovjet birodalom is kényszerített ránk nyelvet — közelmúltunk az orosz nyelv erőszakolt korszaka. Hosszan tartó nagy leckéket kaptunk a nyelvi imperializmusból.

Mohács után az ország szétdaraboltsága visszavetette a városok fejlődését, s az elkésett városiasodás késleltette a városkultúrák kialakulását s ezzel újkori nyelvünk kialakulását. Városok nyelvművelő műhelyei helyett csaknem két évszázadon át a parasztok, a reformáció, a templomok, a zsolttárok, imádságok őrizték s ápolták a nyelvet.

Majd csak a felvilágosodás, a polgárosodás hozta meg nemzeti létünk lefojtott gondjainak felörvénylését. A reformkor, a 48-as szabadságharc, a XIX. század s a XX. század eleje nemzeti kultúránk nagy ideje. A költészeté, a prózáé, a drámáé, a nyelvújításé, a grammatikáé, a nyelvtudományé. Pedig Herder, a nagy bölcselő pusztulásra ítélte ezt a nyelvet. Életképtelennek nyilvánította. S még századunk harmadik évtizedében is — Ady után — Kosztolányinak a Sorbonne nagytekintélyű professzorával szemben kellett nyelvünk létjogosultságáért perelnie.

Kis népek történelmi éréseinek sajátossága: a nemzeti kultúra teremtő és megtartó erejének szükségége. Itt kap teret a közösségi önkifejezés, az önvédelem ösztöne és tudatossága. A XIX. és a XX. századi kis nemzeti kultúrák művészet-, pontosabban irodalomközpontúak. Az irodalom emeli ki a szó, a betű szerepét. A saját nyelv erejét és pótolhatatlanságát.

A mai magyar nyelv a veszélyeztettség helyzeteiben nőtt nemzeti nyelvünké. S mire kultúránk megérinthez volna az európai szellemi élet partjait, ismét a veszélyeztettség állapotába került. Trianon előtt a kivándorlás. Trianonnal pedig létrejött a magyarság máig tartó drámája: megosztottságunk. Lett Magyarország és a határokon kívüli magyarság: lett emigráció.

Egyik kín a másik mellett.

A nyelv személyi tulajdonunk, de közvagyon is. A nagy nemzeti leltárban legnagyobb szellemi értékünk: saját nyelvünk. Tisztelet és megbecsülés azoknak, akik létrehozták és mindmáig megtartották az Anyanyelvi Konferenciát, a nyelvművelés e nemzeti fórumát. Ennek a szervezetnek megalakításától kezdve nő a szerepe és időszerűsége. Az Anyanyelvi Konferencia vállalt kötelességei sokirányúak. Úgy érzem azonban, hogy mai tevékenységének többszörösen időszerű területe a határokon kívül élő magyarság nyelvének *megtartása és védelme*. Úgy érzem, hogy az Anyanyelvi

Konferenciának, illetve Anyanyelvi Társaságnak a magyar nyelv világfórumává kell erősödni, s társaság-jellege mellett feltétlenül intézménnyé kell rangosítani. Olyan intézménnyé, amely átfogja, regisztrálja a határokon kívül élő magyarság anyanyelv-használatát, s rendszert, rendszereket dolgoz ki az anyanyelv megtartására. Úgy ítélem meg, hogy a nyelv védelmének eddigi módjait kinőtte az idő.

Úgy ítélem meg, hogy a határokon kívüli anyanyelvhasználat már évtizedek óta veszélyhelyzetben van, és ez a veszély csak fokozódik. Pusztító méretű a nyelv vesztese és elhagyása. Az ezredforduló nemzettudatáról beszélünk, a közeljövőről: márpedig e tudat bölcsője és hordozója az anyanyelv. Kisebbségi tapasztalat: a nemzeti tudat, a nemzeti érzés elvesztésének első felvonása a nyelv elhagyása.

A világ szórvány- és szigetmagyarsága az első világháborútól kezdődően számos lapot, újságot, szervezetet hozott létre és működtetett. Ezek a szerkesztőségek és szövetségek évtizedeken át az önvédelem, az önmegvalósítás, a nyelvmegtartás s a magyarországi diktatúra elleni lázadás műhelyei és bázisai voltak. A 89-es rendszerváltás óta természetesen kialakult — erősebben Európában — egy Magyarország irányába ható orientáció. Ezáltal legyengült a volt emigráció írásbelisége. Írnak és beszélnek az emigráció alkonyáról, írják és mondják, hogy további erőteljes feltöltődés híján felgyorsult a volt emigráció elöregedése. Látván és tudván e folyamatokat, felmerül a kérdés, hogyan alakul tovább a szórvány- és szigetmagyarság közösségi élete? Tengerentúli barátaink hogyan ítélik meg szövetségeik megtartó erejét? S ennek függvényében kell feltennünk a másik kérdést: hogyan s hová alakul a szórvány- és szigetmagyarság anyanyelvhasználata? Mi az, amire önerőből képesek, s mi az, amihez külső segítség szükségesletik?

Hallatlanul érdekes és értékes lehet, lesz a sziget- s szórványmagyarság mostani közérzete a magyarság átalakuló nemzettudata szempontjából. Ez a magyarságrész ugyanis az egyéni szabadság, az egyéni autonómítás érzését magasabb szinten élte meg, mint a kisebbségi vagy akár a magyarországi magyar. Hogyan alakítható ez összmagyarsági többletté? Az ő esetükben a befogadó közeghez nem fűződtek előítéletek, a szórványban élők nem találkoznak öröklött történelmi feszültséggel, nemzeti rivalitással. A szórványban élő magyar természetes létszükségletből tanul meg franciául, svédül, hollandul, norvégül. S ami fontos ebben: büntudat és kényszer nélkül teszi ezt, mert érzi és tudja, hogy az új nyelvet nem saját maga ellen, nem magyarsága ellen kénytelen elsajátítani.

Persze ettől még marad a sziget- és szórványmagyarság anyanyelvhasználatának gondja: a kimutatások szerint manapság Amerikában

1,7 - 1,8 millió ember vallja magát magyarnak. A legújabb becslések szerint csaknem félmillió ember beszél még magyarul.

Kelet-Közép-Európában más a helyzet. A határokon kívüli nemzeti kisebbségek történelmi erőszakkal kerültek más helyzetbe, akaratukon kívül kerültek kisebbségbe, kényszerűen kerültek idegen nyelvi közegbe. S ez az idegen nyelvi közeg mindenütt — Erdélyben, Vajdaságban, a Felvidéken és Kárpátalján — a többség nyelve. S ez a többség ma hivatalossá, illetve államivá rangosítja nemzeti nyelvét. Erőszakosan, tekintet nélkül akár érvényes nemzetközi egyezményekre is.

Ezeket a területeken mindenütt jelen van a többség nyelvi fölénye, a nyelvi erőszak. Ma már minden nemzetiségi szálláshelyen megfogalmazták: az állam nyelve az érvényesülés eszköze.

A nemzeti kisebbségek anyanyelve elveszti társadalmi szerepét, miáltal a nyelv romlása és vesztese pusztító méreteket ölt.

Tapasztalat: a többség és kisebbség erőviszonya visszatükröződik a mindennapi nyelvben. A nyelv ez esetben leolvasható szomorú tükör.

Tapasztalat, hogy a nemzeti kisebbség térfelén a nyelvvesztés a nemzetvesztés első tragikus állomása.

A nemzeti kisebbség léttapasztalata az is, hogy a művelődés, a műveltség bázisa az anyanyelv. Az államnyelv erőszakolása naponta cáfolja meg ezt a nyelvet.

A nyelvi elnyomással szemben kialakul az ellenállás is, ez az ellenállás azonban önérejből nem tudja ellensúlyozni a kisebbség nyelvére nehezedő nyomást.

Megoldás lehetne a kétnyelvűség elve és gyakorlata, a két kultúrával termékenyülő nemzeti kisebbségek. Igen, de ez a szándék csak a többség és kisebbség nyelvének szigorú egyenjogúsításával valósítható meg. Ebben a vonatkozásban nem lehet alárendelt nyelv. Próbálkozunk ezzel, akarnánk ezt, sajnos, elfogadható, jogilag szavatolt gyakorlatát eddig egyetlen szomszédos országban sem sikerült megvalósítani. Sajnálattal kell megállapítani, hogy Szlovákiában az anyanyelv használatának gondjai egyre súlyosabbakká válnak. Fokozódik a nyelvi küzdelem. Olykor az az érzésem, hogy nyelvi háború szele perzsel a szemünkbe.

Igen, jövődő, alakuló nemzettudatunk része a nyelvi küzdelem, az anyanyelv jogáért folytatott küzdelem.

Vannak dolgok, amelyeket már az egyetemes magyarság, az összmagyarság szempontjából kell értelmeznünk. Ilyen, anyanyelvünk helyzete itthon és a világban. Egyetemes magyar ügy a világ szórvány- s sziget-magyarsága anyanyelvének megtartása. Összmagyar ügy a határon kívül élő nemzetiségek anyanyelvének védelme, ápolása, megtartása s társadalmi szerepének visszaszerzése.

A nyelv az anyától tanulja természetét, a nemesre törekvést, az élet megtartásának törvényeit. A nyelvet lehet suttogni, a nyelv tud rejtőzni a veszély előtt, tud büszkén egyenes lenni, tud ellenállást szítani, lehet vele gyűlölni, tud siratni, s ha kell, átváltozik az erőszak előtt: hasonlatokká szelídül, szimbólumokba rejtí arcát — ezernyi alakot ölt, s mindent az élet megtartásáért.

Az anyanyelv a világ, a világhoz vezető út is.

Az anyanyelv befogadja természetünk tájait; az anyanyelv megőrzi történelmünk helyeit. S megőrzi a mai napot is.

Az anyanyelv egyenlő vállalt önmagunkkal. Egyre kellene ügyelnie minden magyarnak: ne legyen árulója önmagának, elhagyója, elvesztője, elárulója saját nyelvének. Ezt kell megtagadnunk mindenkor és mindenhol: az árulást.

Tisztelet mindazoknak, lakjanak bárhol a világon, akik előéneklésükkel, szellemi ténykedésükkel, erkölcsi tartásukkal, kezük munkájával hozzájárultak mai magyarságlétünk erőinek, nemes szándékainak erősödő összhangjához.

„Akikért nem szólt a harang” — a Pozsonyban megjelenő Új Szó ezzel a címmel már hónapok óta közöl egy kísérteties névsort: azon férfiak nevét teszik közzé, részletekben, akiket 1944 végén és 1945 elején galád módon kicsaltak otthonukból, majd a Szovjetunióba hurcoltak. Kárpátalja, a Felső-Bodroghköz, Gömör, Mátyusföld, a Csallóköz kis városaiból és falvaiból tízezreket tapostak a háború országútjain.

Elég volt a bűnhődésből. Elég volt a vádbeszédekből is. Felelősséget kell vállalnunk magunkért. Le kellett és le kell győznünk a múltat. Most már forduljunk magunk felé, nekünk a jövőt kell legyőznünk. Értünk, jövőnkért, megérdemelt győzelmeinkért szóljon a harang.

Nagy Károly

Nemzettudat, nacionalizmus, sovinizmus, modern magyarságtudat

1. Az évezred utolsó évtizedében szinte forradalmi gyorsaságú, alapvető politikai, hatalmi, gazdasági, társadalmi változások tanúi, okozói és elszenvedői, győztesei és néha áldozatai is vagyunk világszerte. E történelmi jelentőségű változások egyik legfontosabbika európai földrészünkön a világ második nagyhatalma, a totális diktatúrával uralkodó szovjet birodalom szétesése. A birodalom és a hasonló mintájú, első és második világháború után erőszakolt politikai, földrajzi, állami konstrukciók korábbi egységei egymás után szuverenitásra, autonómiára törekszenek. Törekvéseik egyik